

non erit mirum, aut novum, si justum, licitum imò & voluntate Dei quæsitum, ejusmodi imperium asseveremus, quo mediante tot, ac talia animi, & corporis bona victis contingerent, eorum culta barbarie, feritate franata, mentis cæcitate Evangelii radiis illuminata, demonum captivitate depulsa, præclaris, ac salutaribus legibus institutis, foedis ac spurcis moribus in policicos commutatis, & commerciis, & artibus adeo necessariis quibus antea carebant, communicatis.

67 Quare † justissime Thom. Bocius l. 22. de sign. Eccles. Dei, c. 1. ad medium, Indos, qui tunc sunt, præ antiquis illis fortunatissimos vocat, ob cultum, & disciplinam, quam mediante Hispanorum dominatione habuerunt. Et ut ante Nos advertit Orator in tractat. de nobilit. l. p. c. 2. n. 23. de his nostris Indis merito dici potest, quod Plutarch. in lib. de fortuna, & virtut.

68 Alexand. † de Barbaris ab ipso propugnatis scripsit, scilicet: *Beatiore fuisse multo ab Alexandro victas, & subactos, quam qui cum effugerunt, cum has, perditissimam vitam agentes, nullus arcuit, nec a vitis redemit, ille vero ad feliciteram vitam, & statum vel invitos traduxit, ut ipse cum Theophrasto dicere jam possint: Perieramus, nisi perissemus.*

69 Quam rationem generaliter ad excusandam omnium Barbarorum servitutem expressit D. August. ubi supra & multi etiam considerate solent.

70 † pro captivitate Æthiopum, qui ex Africa à Lusitanis adportantur, ut refert P. Ludovic. Molin. de justitia & jure, tr. 2. disp. 34. col. 167. lit. C. Pat. Rebell. de obligat. just. lib. 1. q. 10. sect. 2. num. 16. Pat. Fr. Joan. Marq. in Gubernat. Christ. lib. 1. c. 2. pag. 10. & Nos infra lib. 3. c. 6. num. 5. † Ubi injurias esse, quibus gratiæ debeantur concludit, & illud Tertul. allegat. lib. de Palio c. 1. n. 10. Post injurie beneficium, Et potuit allegare Claud. in lib. de IV. Consulatu Honorii, ubi † contumelias illas alaparum & injuriarum verbera, quæ olim in servorum manus innotuit interveniebant, de quibus agitur in Novell. 18. & in l. ult. C. de emancip. liber. Injurias fœdices nominat, quod earum interventu libertas concederetur.

71 Tristis conditio pulsata fronte vocat, illud in l. ult. in cervicem rubere genus, tergoque removere cup. Verbera promissi factis injuria est, ut in l. 1. Prout bene observat Cujac. l. 3. observat. l. 13. Per. Fab. in l. 2. de orig. jur. & lib. 2. de instr. c. 20. pag. 304. Et Casiodorum l. 12. epist. 9. Ubi de exteris agens, quid ad Romanam beneficia admittebantur: *Fœlix, inquit, & prædicta cuncta captivitas, Romana civitate perfrui, & affroyum privilegii potuisse misceri.*

Et non minus apte atque urgenter perpendi potest, quod profani, & sacri Scriptores multis laudibus extollunt Romanos, † eo quod barbaras nationes bello domuerint, & ad naturæ leges & politicam vivendi normam reduxerint, ut constat ex Div. August. lib. 5. de Civit. Dei, capit. 12. 15. & 17. relato in capit. omnes, §. cetera. quest. 1. & ex D. Thom. lib. 3. de regim. Princip. c. 4. 5. & 6. Thom. Bocio de Imper. virtut. lib. 2. c. 6. Rutil. Benzoni lib. 3. de anno Jubil. c. 7. pag. 340. & seq. Just. Lips. de mag.

Roman. Imper. lib. 4. c. 1. & sequentibus. Simon Majol. tom. 1. collog. 19. pag. 436. Bernard. Al-drete de antiq. Hispan. lib. 1. cap. 2. & aliis novissimè congestis à Joanne Baptista Valenzuela in discurs. stat. & belli part. 2. consid. 22. Ubi † propter præclaros mores, & instituta, quibus se, & subactos populos gubernabant, meruisse inquit, ut Deus verus quamvis eum non cole- rent, sed demoniis, ut alia gentes immolarent, illorum augeter Imperium, ipsisque gentibus do- minari voluerit, juxta illud Virgil.

Tu regere Imperio populos Romane memento,
Hæ tibi erunt artes, pacique imponere nomen,
Parcere subiectis & debellare superbos.

Et Sulpicia Pœntia relate à Petr. Fab. lib. 1. Se- nestr. cap. 19. pag. 119.

— Duo sunt, quibus exultit ingens.
Roma caput, virtus bellis & sapientia pacis.

Quinimò, quod plus est, † prædictum Impe- rium, his rationibus comparatum, legitimum fuisse, & permissione Dei ob egregias Romano- rum virtutes eis in mercedem temporalem con- cessum; & postea ab Ecclesia approbatum, idem August. & Thom. definitur videntur, & ultra eos Baldus in l. Barbarius, 3. lect. ad finem, ff. de of- fic. Prat. Greg. Lopez in l. 1. verb. Las gentes, lit. 1. part. 2. latissimè Anton. de Rosellis in tr. de Conciliis fol. 96. Covarrub. in Reg. peccatum 2. part. §. 9. num. 5. veri. Tertio à jure divino, Mier. de majorat. 4. part. q. 1. num. 46. Bobadil. in Polit. lib. 1. c. 2. num. 14. & novissimus Doct. Marta in tract. de jurisdic. 1. part. 5.

Quod adeo verum fuit, ut teste D. Hieron. apud Paul. Oros. lib. 7. c. 43. ipsi † Gothi, quam- vis Barbari & Romano Imperio admodum infen- si, illius nomen, & gloriam abolere desiderint, propter justitiam, & utilitatem legum, quas eo- vigente in universum Orbem sparsas agpoverant.

In quibus omnibus, † quantum Hispani Ro- manos excellant, & quanto utiliores, ac salu- tiores leges, mores, artes, & plurima alia ad humanam vitam humaniter ac civiliter transigen- dam Indis communicaverint, apertius est, quam ut probatione aliqua egeat, & vel ex supra rela- tis liquido constat, & ex aliis, quæ adduximus supra lib. 3. c. ult. ex num. 24. & expressè docet † eruditissim. Thom. Boc. lib. 7. de signis Eccl. 77

Dei, c. 4. ad finem ubi concludit: *At nunc popu- li omnes (scilicet Barbarorum Indorum) ad Chris- ti cultum Hispanorum cura traducti, superant, vel æquant præpè Europæo cunctis humanitatis ac ci- vilis officii, ut ex illis, qui diu per illas regio- nes vagati sunt, Romæ audivi, & usu percipi, cum noverim nonnullos ex his orlandos, & indige- nas, eorumque confessiones in urbe audierim, & lib. 8. c. 5. post princ. ubi eandem curam com- mendans, sic inquit: *At sane nunc illi populi mansuetudine, docilitate, religione, ac bonis moribus nos superant; & lib. 21. c. 3. ubi ait † Ne- que legitur ulli gens tot nationes tam divitiis, & efferatis moribus ad humanitatem perduxisse, & evoluisse ad omnem civilem cultum, ut Hispani- cis. Quin si ceteras cunctas nationes hæud poterunt vitandere tot populos, tam belluinis moribus hor- rentes ad humanum vivendi genus expoluisse, ut Hispani fecerit.**

Quin-

CAPUT VIII.

De auctoribus, & argumentis quibus superior barbarismi Indorum titulus insufficiens vide- tur, & qualiter Aristotel. & alii, qui contra- riam tenent, accipi debeant.

SUMMARIUM.

- 1 Barbaries, & feritas Indorum absolute considerata non præbet justum, & sufficientem titulum ad eos debellandos, & spoliosandos.
- 2 Auctores præter adductos, qui negant, infidelibus ob solam barbariem bellum inferri posse.
- 3 Dominii esse capax solam naturalis, & intellectualis creatura.
- 4 Homines licet alibi multum barbari, sylvestres, & corporales deformes reperiantur, si tamen habent aliquem intellectum, inter creaturas rationales computari debent, & num. 6.
- 5 Monstra omnia hominum rationalium reformatis cor- poribus resurrectura sunt.
- 6 Quamcumque formam habuerint, restructuros, sen- tit D. Isidorus.
- 7 Hominum monstrorum varia species connumerantur.
- 8 Homines quantumvis sylvestres, & monstri, si tamen aliquod rationis habent, doceri, & excelsi possunt.
- 9 Barbaris, cum veri homines sint, jus gentium ser- vandi debet, & dominiorum distinctio eo intro- ducta.
- 10 Deus fecit nos, non ipsi nos.
- 11 Homini imputari non debet, qua forma, regione, vel docilitate nascatur.
- 12 Homines ex natura soli, vel cæli, sub quo nascun- tur, animi & corporis temperiem ut plurimum sumunt.
- 13 Lex quod si nolit, §. qui mancipia, ff. de edil. edic. illustratur.
- 14 Nationem calo, & solo falicem sortiri gloriosum est.
- 15 Indis si ob barbariam, & sylvestrem vitam bellum inferre liceret, idem licuisse dicendum esset in aliis plurimis nationibus, qua olim non minus bar- bara fuerunt.
- 16 Homines initio mundi sylvestrem vitam egisse, & ser- monis usum non habuisse, quidam false affirma- runt.
- 17 Adam fuit sapientissimus, & eloquentissimus.
- 18 Cain Ade filius materiam civitatem edificavit.
- 19 Humanum genus ubi augeti cepit, & in varias regio- nes dividi, multi homines sylvestrem, & erraticam vitam egerunt.
- 20 Homines quo pacto ad urbes, & sociabilem ac politi- cum vivendi modum reduci ceperint, cum Cicero- ne, & aliis.
- 21 Lucretii carmina referuntur de statu, & conditione hominum antiquorum tractantia.
- 22 Nationes plurime barbara etiam hodie reperuntur, quarum comparatione pauci sunt, quæ politice vivunt.
- 23 Barbari nominis communem definitionem non inepte notat Joan. Boter.
- 24 Nationes alie aliis semper barbara vise sunt.
- 25 Anacharis apophthegma.
- 26 Græci, omnes nationes Barbaras, & Barbariam op- pellabant.
- 27 Latini Barbari, & Italia Barbaria dicitur à Plauto.
- 28 Germani, & alie quam plures nationes Septentriona- les olim non minus fere, & barbara, quam Indi Occidentales fuisse perhibentur.
- 29 Saxonum & Hungarum præter feritas, & barbaries.
- 30 Scytharum quanta fuerit olim ruditas, & barbaries.
- 31 Scythas cur Horatius profugos & campestris ap- pellet.
- 32 Batavi, qui hodie Hollandi dicuntur, olim nimis

memorantur, ut hoc nomine proverbiali figura ignavi, stolidi, & supini homines notari soleant, & quiddid instulsum esset, ac stultum, id Baoticum diceretur, juxta illud Horatii lib. 2. epist. 1.

Baotum in crasso jurares aere narei.

Et Plutarch. in comment. de esu car, qui ipse Baotus scribit, ab Atticis notatos Baotos tamquam brutos & stultos, ac pingues, tradit plura Erasmus. in adag. Baoticum ingenium; & in adag. Baotissare; & in adag. Baotica auris; & Carolus Stephan. in diction. verb. Baotica. Unde non inani conjectura dicere possumus Hispano nostro sermone vocem illam Baodos inductam, qua ebrios, & voraces homines significamus, l. 5. tit. 8. part. 7. ut bene observat Fr. Joan. a Ponte in convenien. utriusque Monarch. lib. 3. cap. 4. pag. 27. quamvis D. Sebastian. Covar. in Thesaur. ling. Hispan. aliam etymologiam comminiscatur, & Baodo quasi Bevido dictum interpretatur.

In Asia quoque praecipue provinciae erant Phrygia, Mysia, Caria, Lydia, ut tradit Cicero in oration. pro Flacco; quae tamen, eodem ibidem testante, barbarici, feritatis, & rudicitatis nomine male semper audiverunt, ita ut non nisi flagris & verberibus ad doctrinam, & bonos mores allici possent, quod locum fecit adagii, Phryx verberatus melior, Mysiorum ultimus, Cum Caro Carizas, Lydas in meridiem, Lydas in plantium provocas. De quibus optime agit M. Varro lib. 6. de ling. Lat. Athen. lib. 12. Erasmus. in eisdem adagii: Coel. Rhodig. lib. 2. lect. antiq. c. 14. Lorrin. in Ael. Apostol. cap. 28. vers. 1. Puente in dict. conven. Monarch. lib. 2. c. 11. §. 2. pag. 144.

Gracia barbarie lento collisa duello: Et Matonis: Barbarico postes auro spoliisque superbi.

Quod de Phrygia recte accipiunt interpretes: Ita ut praecipue quoddam instrumentum ab eisdem Phrygiis inventum, quo tristitia tempore utebantur Tibia Barbara diceretur, quo respexit Horat.

Sonante mixtum tibiis carmen lyra, Hac Lydium illis Barbarum.

Et similiter Imperatores praecipue Barbaricos eos nominarunt, qui vestibus Phygio more acu pictis & deauratis utebantur, ut apparet ex l. 1. de fabric. in Cod. Theodos. l. 1. Cod. de excus. artif. ubi doctissimus Cujacius l. 1. Cod. de prepos. agent. in reb. c. l. 1. Cod. de priv. schol. & observat Pancirolus in notitia utriusque Imperii lib. 2. c. 83. fol. 173. Donar. sup. Virg. 2. Aeneid. Brisson. & Calvinus de verb. jur. verb. Barbaricarii, & Turneb. lib. 5. advers. c. 25. Ubi advertebat, ut hos ipsos, Phrygiones etiam dictos, quod Phryges vestes auro intexere, & acu pingere primum instituerint. Quod etiam notavit Alexand. ab Alexand. lib. 4. Genial. cap. 8. Polidor. Virgil. lib. 3. de invent. rer. c. 6. Chasan. in Catal. glori. mundi. part. 1. consid. 34. & D. Sebast. Covarr.

in dict. Thesaur. ling. Hispan. verb. Franjas. Ubi bene considerat, hinc forte apud Hispanos vocem Franjas, & Franjones originem ducere.

Has & alias plures majores & minoris Asiae provincias hodie occupant Turcae, qui etiam tunc, cum in Scythia pererrabant, & nunc quoque, cum adeo late Imperii sui terminos extendisse comperiuntur, ita Barbari, & feroces natura sunt, ut nulla gens magis effrata, crudelibus, libidinosi, infida, ac truculenta reperiri possit, quaque peioribus, & durioribus legibus ac moribus vitam agat, ut post Laonicum Calchocondillam, & alios qui de rebus Turcicis scriperunt, bene narrat Fr. Hieronym. Roman. in lib. de Republ. Turc. Joan. Boter. in relat. univers. 2. part. lib. 4. ex pag. 184. Busbequius in relat. sua legat. ad Turcas: & Simon Majol. in dieb. Canonic. tom. 4. collog. 5. pag. 337. cum seqq.

Denique ne in his plus temporis conteramus, Affri, Galli, & nos ipsi Hispani olim non minori barbarie, ruditate, & feritate laborare dicebamus, quam hodie Indi, quos quidam hanc tantum de causa servos efficiunt; hic enim de eis generaliter scribit Cicero in epist. ad Quintum Fratrem: Quod si te sors Afris, aut Hispanis, aut Gallis praefecisset immanibus, ac barbaris nationibus, tamen esset humanitatis tuae consulere eorum commodi, & utilitati salutisque servire.

Et de hispanis in specie, praecipue Asturbus, Gallacis, & Vasconibus, agens Strabo lib. 3. geograph. eos agrestes vocat, & inhumanos ea ratione addita, quae longe magis pro Indis militare videtur, sic enim inquit: Agrestis autem eorum immanitas non solum ex ipso bellandi usu, verum etiam ex alia locorum longinquitate provenit. Longinqua enim ad eos est navigatio, longinqua etiam itinera, cumque nullis committantur advenis, quae inter homines communita sunt, abecere, & omnem excuserint humanitatem. Et postea eodem lib. immansuetos, sylvestres, & alienos a moribus humanis eosd. Hispanos appellat. Idem facit Trogius Pomp. lib. 44. sua hist. in fine, dum ait: Nec prius perdomita provincia Jugum Hispani accipere potuerunt quam Caesar Augustus perdomito Orbe victricis ad eos arma transtulit, populumque Barbarum, ac ferum ad cultiorem vitae usum traductum in formam provinciae redegit. Et Ammian. Marcellin. bella Lapidatorum cum Asturbus memorans tempore Imper. Joviani, & Valentiniani, quod fuit anno Christi CCC. LXIV. & sequenti, sic ait: Asturiani his contemini Barbari in discursus semper expediti, veloces, viverraque assumti rapinis, & caedibus paulisper pacati in genuinis turbinebus revoluti sunt.

Alia quoque similia de Iberorum, Cantabrorum, & Gallicorum moribus reperuntur apud Coel. Rhodig. dict. lib. 18. c. 22. & alios, post quos nos Joannes Mariana praecipue in lib. 1. histor. Hispan. c. 6. sic inquit: Veteres Hispani moribus fere rudes sanè, & sine more, feris propria quam hominibus ingenia, secreti etiam inter tormenta tenaces, inquieto animo, corporum celeritate maxima, dediti religionibus, a sapientie studiis abhorrentes; tamen ingenio maximo, quod translati in alias provincias declaratum; neque mentis perspicuitate, neque memoria laude; ac ne orationis quidem compta ab ulla gente superari.

Armis aliquando adversus hostes, quam consilio meliores fuerunt, cultu vita agresti, victu copioso magis, quam exquisito, vino paucissimo, aqua sepi potu contenti vitam propagabant, adversus sortes severi, in adveniis humani & hospitales.

Quae omnia verba transcribere volui, quoniam priora tantum recensens, hanc nostrae aetatis auctorem, iudicio meo gravissimum & elegantissimum; graviter hoc nomine reprehendi Fr. Joan. a Ponte in dict. conven. Monarch. lib. 3. c. 21. pag. 134. Quasi propriae nationi injuriam irrogaverit, eam ruditatis, & feritatis incusans. Quod ipse multis argumentis depellere temptat, cum Alphonso Maramotos in lib. de Academ. Hispan. cum tamen constet eo in capite Marianam plura de laudibus, quam de vitis Hispanorum dixisse. Nec verè vitio illa antiqua ruditas verti debeat, quae illi aetati magis quam genti tribuenda videtur, & tunc reliquis ferè nationibus communis erat, ut ex superioribus patet. Ut omittam haec eadem, quae in Mariana notat, & alia longè graviora, ipsum Fr. Joan. ferri, & Hispanis objicere, lib. 1. c. 2. §. 3. pag. 10.

Tertio, pro supradictae sententiae confirmatione, & contrariae rejectione considero, falsum utique esse, & semper fuisse, quod quidam primis illis detractionis & conquestionis hujus Novi Orbis temporibus, prava suggestione disseminarunt, videlicet, Indos non solum barbaros esse, ut aliae nationes, de quibus diximus, sed prorsus inhumanos, stupidos, atque amentes, & per montes, & agros ferarum more vagantes, ita ut vix hominum appellatione digni videri possent, & omnino incapaces essent Fidei Christianae percipiendae, & retinendae. Etenim licet aliquid horum prima facie censeretur potuisset, inspecta natura, & feritate Indorum, qui in primis insulis, quas dicunt, de Barlovento, reperiuntur, & aliorum, quos Caribes, & Canibales appellamus, atque hoc colore multa damna miseris Indis generaliter a militibus irrogata fuerint, qui eos bestiarum instar tractabant, onerabant, & spoliabant, gravissimum hac propter impedimentum eorum conversioni generantes.

Re tamen postea maturius, & penetratius inspecta, & piis ac religiosis viris a Regibus nostris commissa, manifestè constitit, non esse omnes Indos eadem lance trutinandos, cum aliis, & quidem numero plures, politicam vitam agerent, & pro captu suo propriis legibus, ac Regibus civiliter gubernarentur, ut in cap. sequent. dicemus, ac planè nullos adeo usu rationis & intellectus carere, ut ab hominum appellatione, & Fidei praedicatione excludi deberent; quin potius perosque eorum, si rectè instruantur, faciles admodum, & supra omnes alias gentes dociles esse ad Catholicam fidem percipiendam, recipiendam, & retinendam; & ad quaelibet artes etiam liberales addiscendas, quas etiam ante Hispanorum adventum suo more, ac modo in aliquibus regionibus plusquam mediocriter exercebant.

Quod etiam multis exemplis, & argumentis late probavit piossimus in Indos Chiapensis Episcopus in fine sua Apologiae, fol. 17. & in replicat. ad object. Sepulveda: Joseph. Acost. omnino legendus, lib. 1. de procur. Ind. salut. c. 1. Tom. I. de Ind. jure.

& 8. 17. & 18. cum multis seqq. lib. 4. capit. 3. 4. 5. & in histor. moral. Ind. lib. 6. c. 1. 8. & seqq. Ubi concludit, nullam nationem hominum obsequentiorum esse, nullam subiectiorum: esseque Indos, praecipue Peruanos, & Mexicanos, ingenio nequaquam duro & obtuso, sed potius docili & mansueti imitandi quiddid viderint mirè cupidos. In quibus potentiam, & regendi auctoritatem conspiciunt, nimis venerabundos, dicto citius obsecundantes bonorum, & Sacerdotum amatores, & obediens, factus, opumque contemptores, & quod mali minus credunt, si semel serio, atque ex animo Religionem, virtutemque susceperint, in sententia constantes. Et praeterea fore multos id dicere possint, quod Job cap. 15. amicis suis dixisse narratur: Ergo vos estis soli homines, & vobiscum mortuus sapientia, & mihi est cor, sicut & vobis, neque inferior vestri sumus quis enim ea, quae nostris, ignorat?

Idem ostendit Thom. Boc. de sign. Eccles. lib. 7. c. 4. & lib. 8. c. 5. vers. 58. ubi de effraetis Indorum gentibus loquens, quae per nostros ad fidem conversae fuerunt, inquit, Ac sane nunc illi populi mansuetudine, docilitate, religione, ac bonis moribus nos superant; & lib. 16. c. 13. vers. Hinc ut legitur, ubi per Episcopos & religiosos viros Indorum ruditatem & feritatem emendatam fuisse commemorat.

Idem tradunt Joan. Boter. in relat. univers. 4. part. lib. 3. pag. 58. 96. & seqq. Dom. Banez in 2. 2. quaest. 10. art. 10. vers. arguitur tertio Fr. August. Davila in d. hist. Mexic. lib. 1. c. 30. pag. 109. & c. 42. Fr. Emman. Roderic. in quaest. regul. tom. 2. quaest. 99. art. 4. pag. 292. Fr. Alphons. Ferdinand. in histor. Eccles. nostr. tempor. lib. 1. c. 21. Fr. Greg. Garcia de Ind. orig. lib. 3. c. 4. §. 5. & c. 5. & 6. & novissime ac Fr. Joan. a Torquemad. in Monarch. Ind. lib. 11. 12. 16. & 17. per tot. ubi Indos à crudelitate & feritate nota defendunt, & plurimorum facta leges, mores, & instituta recensent; quae cum praecipuis Decalogi, & aliorum nationum legibus in multis conveniebant, & eos nullo modo ingenii, & Catholicae Fidei expertes fuisse convincunt, sed magna ex parte prudentes, subiles, acutos, piis & religiosos, & regendi, ac gubernandi arte usquequaque non imperitos. Idem etiam in sua generali hujus Novi Orbis historia passim praestat Anton. de Herrera, & praecipue deced. 3. lib. 2. c. 18. & seq. deced. 4. lib. 10. c. 1. & 9. lib. 8. c. 3. lib. 9. c. 12. ubi politiam, & mores Mexicanorum, & catanorum, Chiapentium, Nicaraguensium, & aliarum provinciarum Novae Hispaniae commemorat, & deced. 4. lib. 1. c. 10. & seqq. ubi agit de Indis Terrae firmae, & lib. 5. c. 9. ubi de moribus Malucorum, & deced. 5. lib. 4. c. 1. & seqq. ubi de moribus Peruanorum.

Et ante omnes luculenter de eodem argumentum disseruit Reverendiss. Pat. Julianus Garcesus ex Dominicano Ordine, primus Ecclesiae Tlaxcalensis Episcopus, qui cum maxima religione, & eruditione polleret, & pluribus annis inter Indos Novae Hispaniae versatus fuisset, ac proinde idoneitatem eorum, & injurias, quas sub praetextu incapacitatis inmerito patebantur, simul explorasset, & deplorasset, quamquam dam,

dam, & elegantem epistolam misit ad Paulum III. foel. recordationis S. R. E. P. anno 1536. in qua multa verè, ac graviter de eorundem Indorum moribus, ingenio, docilitate, & in Fidem Catholicam propensione, & professione recensuit, quam non pigebit candidis & Christianis lectoribus ob oculos ponere, quoniam maximè ad nostrum institutum conducit, & cum à supradictis Auctoribus multum laudetur, à Fr. Augustin. Davila dumtaxat refertur *dicit. cap. 42.* ea igitur sic habet.

Sanctissimo D. N. Paulo III. Pontif. Maximo, Fr. Julianus Garcés, Ordinis Prædicatorum, Episcopus primus Tlaxcalensis in Nova Hispania Indiarum Cesaris Caroli, salutem sempiternam dicit.

Quæ circa novellum gregem, Ecclesiæ sanctæ aggregatum, tibi (Beatissime Pater) acquisitum noverim, declarare non pigebit quatenus exultare valeat spiritus tuus in Domino salutare. Et ne prologi longa enarratione, tibi præcipue, qui tot, ac tantis totius Orbis negotiis providere debes, fastidium generem; rem ipsam in valvis aggredior. Nulla sunt obstinatione orthodoxæ fidei infesti, aut pervicaces, (ut Judæi, & Mahumetani) Indorum parvuli. Christianorum decreta non hauriunt modo, sed exhauriunt, ac veluti ebibunt: citius hi, & alacrius articulo Fidei seriem, & consuetas orationes, quam Hispanorum Infantes ediscunt, & tenent, quidquid à nostris traditur. Aluntur intra Monasteriorum ambitum per suas classes, & contubernia per scholas & doctrina ex ditioribus recenteni, quadrigenti, quingenti, & sic de singulis ordinatum, secundum magnitudinem civitatum, & oppidorum. Non elamosi, non jurgiosi, non litigiosi, non inquieti, non discolori, non tumidi, non injuriosi, placidi, disciplinati, ad magistros obtemperatissimi, obsequiosi ad sodales, non querulosi, non mordaces, non contumeliosi, omni prorsus vitio (quo nostrates pueruli scatent) liberi, secundum quod illa ætas paritur, ad liberalitatem propensissimi; utrum uni, vel multis des, nihil interest, quia quod uni datum est, singulis impariendum curant. Parcimonia mirabili, non bibaculi, non gulosi, ingenua, & velut innata modestia ac disciplina. Siquidem videri est, eos ordinatè, seriaticque incedentes, seu sedere, seu stare jubentur, seu flexis poplitibus prosterni ad pulvinaria. Præter suum Tlacualli (sic enim communem escam appellant) post panem, seu Tlaxcali, nihil obnixè flagitantes. Habent enim & nostrates fructus omnes, id est, quorum semina ab Hispania allata sunt: tanta est terræ fertilitas, ac fecundia. Habent & suos fructus. Jam verò ingenii docilitas supra modum, seu cantare jubeas, seu legere, scribere, pingere, fingere, cateraque id genus liberalium artium, & aliarum ad rudimenta omnia perspicaces, & acutissimi intellectus, dexteritate singulari, quod præter cœli clementiam, ac temperiem (ut sæpè mihi animo revolventi occurrit) præstat mira in cibo simpliciter ac parcimonia. Cum intra monasteria Fratrum ac disciplinam arceantur, nulla à majoribus querimonia quæstione fit, quod inæquali pa-

ritate tractentur, quod severius castigentur, quod à paedagogis tardius ad domos dimittantur, quod æqualibus inæqualia, aut imparibus paria demandentur officia: Contradicit nemo, nullus objurgat: sed parentum cura, ac solertia ad id tendit, ut quàm eruditissimus in Christianismo suus natus evadat. Jam verò Ecclesiasticus cantus, seu organicus, seu harmonicus, seu rhythmicus absolutissimè ab eis perdiscitur: ita ut extranei musici non magnoperè desiderentur. Qui in campo pugiles exercebantur, campestrati vocabantur (teste August.) quia femoralibus eorum pudenda velabantur, quæ campestrata dicebantur, & perizomata in literis sacris; Indi Thomastili dicunt. Apud quos tanta cura, & verecundia observatio, ut in publicam etiam tantilli infantuli (de Mexico loquitur) sine Thomastili, id est, subligari prodeat nemo.

Nunc contra eos, quos de indigenis malè sensisse, comperimus, dicendum erit, refellendo vanissimam opinionem illorum, qui eos incapaces insimulant, inculpantque, atque ex Ecclesiæ gremio abiciendos asseverant. Prædicare (ait Dominus) Evangelium omni creaturæ, qui crederit, &c. de hominibus plane loquebatur, non de brutis, nullam excipiens gentem, nullam nationem excludens, quippe in rete Evangelico omne piscium genus conclausuris Apostolis, quibus prædixerat: Faciam vos piscatores hominum. Nam quod dicit, elegerunt bonos, malos foras miserunt: non de hac militantis, sed de illa triumphantis Ecclesiæ piscatione loquebatur quando segregabit oves ab hæcdis. Unde in piscatione Petri ante passionem retia rumpebantur præ multitudine piscium, etiam navicula penè mergebatur, sed post Resurrectionem, (ait Joannes) cum tanti essent, non est ruptum rete, quia de piscatione triumphantis loquebatur Ecclesiæ. Multi enim retia militantis Ecclesiæ pisces implent, rumpunt, & egrediuntur, sive hæresibus, sive pravus moribus, qui triumphantis retia non intrabunt. Unde de piscatione post Resurrectionem Dominicam numerum determinatum apposuit piscium: quia novit Dominus, qui sunt ejus (ait Apostolus) quia hæc retia multi exituri intrant, illa nullus egressurus intrabit. Lauda Jerusalem Dominum (ait Psalmista) quia confortavit seras portarum tuarum: benedixit filiis tuis in te. Et ne putarem in coelum tantum 153. id est, beatorum animas: mystice usque ad 10. & 7. ab uno ascendendo, ac intermediis numerando, is numerus surgit 153. quia decem præceptorum observatores, & septenarius numerus in donis Spiritus Sancti præceptores tantum intrabunt: quia multi sunt vocati, pauci verò electi. Restat igitur, ut nulli apertum, quod vidit Joannes in Apocalypsi, ostium claudamus, quia ille, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit, solus novit numerum electorum in felicitate superna. Nulli ergo hominum, qui ex fide spontanea petat Baptismum, Ecclesiæ esse porta claudenda, juxta August. sermon. 15. de verb. Apost. Cyprianum super hæc re citantis. Nullum ergo retrahat, quæso, ab hoc opere falsa talium assertio, qui diabolicis instigati suggestionibus, incapaces religionis nostræ asserunt Indos istos.

Hæc

60 Hæc certè vox 7 Satanica est, & dolentis demonis suum subversum iri cultum, ac ex avarissimorum Christianorum faucibus erumpens: quorum tanta est cupiditas ut sitim ejus explere volentes, rationabiles creaturas ad Dei imaginem factas, bestias, & jumenta esse contendant, nullo alio fine, nisi ut quibus illarum cura commissa est, nulla sit liberandi eas de rabidissimis manibus cupiditatis suæ: quin potius illarum obsequio uti pro arbitrio permittant. Quis enim tam impudenter animo, ac perfidatè fronte incapaces fidei asserere audeat, quos mœchanicarum artium capacissimos intuemur, ac quos etiam ad ministerium nostrorum redactos bonæ Indolis, fideles & solertes experimur?

61 Etsi quando (Beatissime Pater) tua sanctitas aliquem Religiosum 7 virum in hæc declinare sententiam audivit, etsi eximia integritate vitæ, vel dignitate fulgere videatur is: non idèò quicquam illi hæc in re præter auctoritatis, sed eundem parum, aut nihil insudasse in illorum conversione certo certius arbitretur, in eorum addiscenda lingua, aut investigandis ingenii parum studuisse perpendat. Nam qui in his caritate Christiana laborarunt, non frustra in eos jacere retia caritatis affirmant: illi verò, qui solitudini dediti aut ignavia præpediti, neminem ad Christi cultum sua industria reduxerunt, ne inculpati possint, quod inutiles fuerint, quod propria negligentia vitium est, id infidelium imbecillitati adscribunt, veramque suam desidiam falsæ incapacitatis impositione defendunt: ac non minorem culpam in excusatione committunt quam erat illa, à qua liberari conantur.

62 Lædit 7 namque summè istud hominum genus talia asserentium, hæc Indorum miseriam turbam; nam aliquot Religiosos retrahunt, ne ad eosdem in Fide instruendos proficiscantur. Quamobrem nonnulli Hispanorum, qui ad illos debellandum accedunt, horum facti iudicio, illos negligere, perdere, ac mactare, opinari solent non esse flagitium. Unde apparet, quod hoc Satan ille, humani generis hostis, in lucis Angelum transfiguratus invenit, ut gentium illarum diferendo fidem, sibi exhibitum cultum conservet. Nunc vero de horum sigillatim hominum ingenio, quos vidimus ab hæc decennio, quo ego in patria conversatus, eorum potui perspicere mores, ac ingenia perscrutari, testificans coram te (Baptissime Pater, qui Christi in terris Vicarium agis) quod audivi, & manus nostræ contrectarunt de his primogenitis ab Ecclesia, per quaecumque ministerium meum in verbo vitæ, quod singula singulis referendo, id est, patribus paria, rationis optima compotes sunt, & 63 integri sensus & capitis; sed 7 insuper nostratibus pueri istorum, & vigore spiritus, & sensuum vivacitate dexteriori in omni agibili, & intelligibili præstantioribus reperuntur. De majoribus 64 quod barbarà à feritate, ac crudelitate ultra humanum modum fuerint, audivi: utpotè antropophagi, id est, humanarum carnum voratores, truces, ac cruenti: sed quanto crudeliores, & immaniores fuere, tanto acceptius Deo holocaustum offerretur, si hæc converterantur: cujus pars maxima nos sumus, si tales erga eos extiterimus verbo, & exemplo, manus, lingua,

Tom. I. de Ind. jure.

quales eos nobis, si in similem casum incidissemus, voluissemus habere. Lucrifacere animas eorum laboremus, pro quibus Christus fudit sanguinem. Barbariem eis, & idololatriam objicimus, 7 quasi meliores habuerimus patres nostros à quibus ducimus originem, quousque B. Jacobus Apostolus eisdem prædicavit, eosque ad Fidei cultum convertit, ex pessimis optimos reddens: unde tot clarissima Martyrum, Doctorum, & Virginum lumina emicuerunt, quos hic longum esset, & non necessarium recensere. Quis dubitat, durante seculo, multos ex his sanctissimos futuros, & omni virtute conspicuos? Numquid Sertorio 7 apud Hispanias res agente, submissa est cerva, quæ fatidica putaretur? Ecce cervam, id est, brutum animal Hispani prophetissimam, id est, fatidicam, ac Deam adorabant. Feritas Hispanorum quondam tanta erat, ut Silius Italicus ex Italica Bæthica civitate oriundus, dicat de majoribus suis eulogium inclytum:

*Prodiga gens animi, & properare facilima morte:
Namque ubi trascendit flores viribus annos,
Impatiens ævi, spernens venisse senectam
Et fati modus in dextra est.*

Viriatus ille, quem teste Justino (de Gentilitate loquitur) Hispania habuit clarissimum Duce, pastor erat armentarius. At post 7 Christianismum susceptum cum fide veram nobilitatem hereditate possidemus, tot milites, tot Ducibus præclarissimos, quibus & Roma Imperatoribus usa, mirum in modum crevit, ac in id, quod de ea audivimus, provec̃ta est. Si tam inculta, & vepribus errorum obsita Hispania ante Apostolorum prædicationem, postea tales fructus, sive in seculo, sive in Ecclesia parturivit, quales futuros numquam antè credidissent, quia hæc miratio dextere Excelsi: dent mihi tales pro eodem Omnipotentis Dei, ac Domini liberatoris cunctorum auxilio, favore, & patrocinio, mirabilem fortasse Indorum populum in hoc novo mundo reperto futurum. Numquid (ait Isaias) abbreviata est manus Domini, ut salvare nequeat? quo tempore Sertorius in Hispania apud semiferos homines Romanorum Dux erat, literas Hispani, & Græcas & Latinas noverant, ab his nationibus subjugati: verum tamen est, quod si Hispania proprias vires agnovisset (ait Trogus) numquam Romanis colla dedisset: literas ergo Hispani didicerant, nec eorum linguam minus callebant, & semibarbari adhuc erant. Quid mirum, si miselli isti in extremo terrarum margine constituti nullo cultorum hominum commercio, nullas usque hodie literas assecuti, belluarum instar essent, nullum animal habentes pro vèctura, ipsi aselli bipedes omnia ruri, domique vèctarent, nulla exterorum hominum noticia, nullo cultu, aut victu, aut vestitu, alisque humana vitæ ornamentis præditi, nullo literarum commercio, nullo vehiculorum, aut navigiorum usu, inculti essent, ac penè barbari. Si omnibus his prædicti Hispani, tales prisco tempore extiterent, quid de his desperandum, cum de nobis à nostris minimè desperatum sit, cum in ea regione tam illustres viri evaserint in utroque homine? Ecce

A a

sic

sic benedicetur omnis homo qui timet Dominum, ait Psalmista, & sequitur: Et Videas filios filiorum, qui sunt homines novi mundi indigena, qui Fide, & virtutibus eos, quorum sunt ministerio, ad Fidem conversi, forte superorari sunt. Et quoniam eos penitus & literas non didicisse prædixerim, palinodiam cano: pingebant enim, non scribebant, id est, non literis, sed imaginibus utebantur, si quid absentibus seu tempore, seu loco memorabile vellet significare. Quod & Lucanus insinuat in hæc verba.

*Phœnicæ primi, fama si creditur auri,
Mansuram ruditibus vocem signare figuris,
Nondum fluminas Memphis contemere Biblos
Noverat, & saxis tantum volucresque seraque,
Sculptaque servabant magicas animalia linguas.*

Nunc verò tanta est ingenii eorum felicitas (de pueris loquor) ut & Latine, & Hispanè scribant, nostris pueris elegantius: Latine sciunt, atque loquantur non minus quam nostri, qui se ejus rei studio didicere: Confessiones & ab eis fiunt, quæ vel maxime novellis in Ecclesia difficultatem afferunt, & arduitatem præseferunt, ubi fides præcipuum locum tenet, cum secreta cordis extrinsecus revelentur, ac alteri pandantur lapsus humani, & peccata non minori perspicuitate ac veritate, quam à Christianis natis (ne dicam propensiori) earumque frequentia gaudent, imò aliqua vel minus nucleata, vel à confessoribus forsitan non intellecta, quæ semel confessi sunt, examissimè repetere spontaneè non verentur columbina sanè simplicitate: ita ut quoad confessiones apud illos totus annus habetur, ut Quadragesima inter nostros, disciplinas ordinarias, & à pueris, idest, flagella, non modo tenentes, sed & ultrò suscipientes, clam tempore & loco, ultra communes, quæ fiunt in die Veneris sancti, & omnibus sextis feriis anni, Quodque adhuc difficiliter existimatur à nostris (qui nec in abiciendis quidem concubinis dicto pareant prælatorum) tantâ facilitate uxorum pluralitatem abiciant, quas in paganismo habuerunt, unæque contenti, ut miraculi instar sit. Furta, quorum consuetudo (de parvulis loquor) genti innata est, apertissimè pro confessione accusant. Non restitutionem recusant, aut procrastinant. Construunt Ecclesias magnas, quas armis Regis adornant, conventus Fratrum protectorum suorum, & domos devotarum mulierum ab Imperatrice Domina Elisabeth missarum, quibus bono animo dant suas filias, sicut Fratribus filios, ut ex ipsis quantocius sancta Ecclesia augetur. Cum indigent aqua, ad Fratres cum oblationibus veniunt, processiones petunt. Idem similiter faciunt pro pueris infirmis, penitentes Evangelium sibi dici, & manus sacras super ipsos imponi. Cum infans nascitur, ad Sacramentum Baptismi suscipiendum à patre, vel matre portatur, & quando moritur ad Fratres concurrunt ut sepeliatur. Cum virescit uxorem non Christianam, illam ad Baptismum ducit & mulier virum, ut disponantur ad modum Christianorum, & pater filium, mater filiam, frater fratrem, & vicinus vicinam. Quo circa quæ per me ipsum, & à fide dignis Religiosis

personis de fide, & moribus istorum acceperim, compendio dicam.

Rogatus quidam cur, extra tempus Quadragesimæ confiteri vellet? respondit: Se agritudine pressum spondidisse confessionem Deo, si evaderet, ideò voti reum confiteri debere.

Item alius, ad quid tam citò confessionem repeteret, à confessore rogatus, qui sciret, eum paulò ante alii confessum: respondit: Verum equidem esse; sed quòd confessorem eum non plenè intellexisse suspicaretur, repeteret se velle confessionem: insuper & postea nonnullorum recordatum fuisse peccatorum, quæ fassus antea non fuisset.

Petrus quidam, & Jacobus Neophiti ex primoribus eorum, post confessionem Sacramentalem, imaginaria visione, duas videre videbantur vias: olivam alteram, alteram adoramentorum, atque rosarum refectam: contemplatosque Magdalenam & Catherinam; quarum simulacra ex pictura didicerant, foetida dicentes, quam antea tenebatis, via est: rosarum spiramine odorata, quam sequimini post Baptismum. Quod in conspectu decem millium animarum animoso & ferventi sermone referentibus, multi Baptismum petierunt.

Qua nocte Salvator noster, secundum Ecclesiæ representationem, natus est: Gloria in excelsis Deo à cantantibus lingua sua auditum est à pluribus. Cum tamen hymnus iste tunc in eorum linguam conversus non esset, ut post: unde arguitur, non humana industria, sed divina virtute miraculum accidisse.

Anhelanti cuidam violentia comprimere puelam, ait illa: Numquid non Christianus es tu? Cui respondenti, sum: hoc quod agis (addidit illa) Christiana pietas prohibet. Quo auditò, ille ab incepto protinus resiliit.

In quadragesima admonitus pro Religione haberi jejunium, cum agritudine laboraret, nullo modo persuaderi potuit à Christianis, ut carnibus vesceretur.

In confessione se accusavit eorum quidam, quòd cum propriam cognosceret uxorem, alterius, cujus ardebat desiderio, recordatione fuerit voluptuose allectus.

Rogatus fuit à quodam religiosus quispiam utrum orare deberet in sacris miseriis, an cessare, atque attentius Verba Divina auscultare?

Alius similiter auditò, quòd Judas inconfessus, & impenitens laqueo vitam finiverit, ait confessori: Ego sum Judas, qui etsi confessus fuerim, non integrè tamen, ideò confessionem repetendam putavi.

Duo alii ex rubore peccatum pessimum in confessione occultantes, ob nimiam agritudinem pressi, fassi Sacramentaliter crimen, compunctionis, & lacrymarum imbre perfusi, utroque morbo absoluti sunt.

Christiana eorum, maritum Gentilem sortita, rogat, num Baptismum acceperit? illo abnuente; debitum, imò indebitum maritale negat, quousque lavacro sancto perfusum viderit.

Plures confessi ex eis non absoluti, vel quia in fornicatione erant, vel quia restitutionem procrastinarent, quantocius adimpleto confessoris præ-

præsripto recurrunt, & se representant pro absolutione, quòd, meâ opinione, fidei non exiguum argumentum est.

Si confessio eisdem ex occupatione confessoris, aliave causa denegatur, dolent, flent, gemituque ostendunt Sacramenti famem, sitimque justitiam.

Plusculi post Baptismum petunt baptizari quibus, cum Christiana religione id non licere, dicatur, respondent: Scimus id quidem, sed tunc non credidimus, aut verba baptizatoris non intelleximus.

Martinus vocabatur, qui in extremis paulò antequam decederet, assistenti matri ait: Sede parens, nonne vides fratres advenire cum Cruce, & Dominam quandam per magnificam lineam mihi Rosarii offerentem.

Cum in Thecoacam agerent Christiani in hospitio primum, essentque aliò profecti, ait quidam ejus oppidi indigena sociis: Nunc maxime Christiana religione fratres vivendum est, cum soli simus, & testes Fidei nostræ Christianos non habeamus.

Sed dices, nullo teste res gesta probatur, quasi & testes ipsi mentiri non possint. Rursum in judicio humano res est nullius ponderis, aut momenti. Quasi verò super hoc humanum judicium requiramus, & non Divinum potius admireremur, quo velit Omnipotens in novo nascentis Ecclesiæ cespitè, fructum promittere, ac miracula suscitare, quæ apud Sanctos, quos ab antiquo veneratur Ecclesia, penitus florere. Suffragatur tamen huic nationi, maxime hic mos duplici de causa: tenuitate victus, vilitate, & simplicitate vestitus, humilitas & obedientia genti innata, quibus nullæ regiones mundi abundant sicut ista.

Quia explicuisse videor, & Beatissime Pater, quæ mea dicere, quæque tua audire intererat, super emporio Indico, id est, earum commercio rerum, quæ Creator & Plasmator omnium suâ providentiâ præparaverat in termino jam labentis seculi, in quo fines sæculorum devenerunt, reliquum est contestari Sanctitatem tuam, Paule Beatissime, Doctore Gentium ne tantam naturam occasionem, segnitiei, aut torpori locum des, quominus id agas ut omnes nos commonefacias, exhorteris, excites, atque promoveas, ne in tam excelsi Opificis opere dormire, sed vigilare, & non segnitè agere studeamus. Hoc tibi ipsi imprimis persuadeas, Sanctissime Pater, velim, ex quo Evangelii veritas in mundum effulgere cœpit, id est, nostra felicitas declarari, quoque Dei in filios per gratiam liberationis adoptati sumus, post promulgatam per Apostolos duces, ac præceptores nostros salutis viam, nihil unquam pensi majores (quod sciam ego) in Ecclesia exstitisse Catholica, quam hæc apud Indos talentorum dispensatio. Si enim pro caducis fragilibus hujus miseræ vitæ rebus tantopere laboramus, quanto magis niti debemus universi, te duce, Paule Beatissime Pater, ne oblatam in præsentiarum opportunitissimam benè gerendæ rei facultatem desidiam, ac negligentiam nostra perdamus? Videant universi in Apostolico peccore nihil gratius insidere, quam huic tanto negotio vi omni, & nisu, nutu, voce, voto, te velle fideles

tuos excubare, adesse, vigilare. Qua parte nobis Verbi ostium (ut ait Apostolus) apertum est, illuc plurimos operarios destinare, quò in fecundo hujus Indiæ cespitè centeno consurgat spica fructu, quæ divitem spem alat, charitatem augeat, fidem sustentet. Tanto idololatrias alacriori animo & ampliori ardore certemus ad nostræ professionis vexilla colligere in Asia, quanto Turcarum in Europa sævitiam in nostros amplius cernimus debacchari. Hinc aurum eruamus ex visceribus fidei Indorum, istud aurum mittamus in subsidium militum nostrorum, longè ampliores ab India terminos à diabolo arripiamus, quam ipse cum Mahumentanis suis nobis subducat ex Europa. Duplici dæmonum muros ariete quatiamus, ut hinc ab eorum possessione antiqua indigenas eruamus, & insincè auro eruto, eosdem ab Europæ finibus excludamus. Promoveantur, Rex Christe bone, fidelium tuorum termini, & Isaiæ vaticinium impleatur jam. Ecce isti de longè venient; ecce illi ab Aquilone, & mari: & isti de terra Australi. Laudate cœli, & exulta terra, jubilate montes laudem, quia consolatus est Dominus populum suum: & pauperum suorum miserabitur. Et dixit Sion: Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus est mei. Et infra: Leva in circuitu oculos tuos, & vide, isti congregati sunt venerunt tibi. Ego vivo (dixit Dominus) quia omnibus his velut ornameto vestieris, & circumdabis tibi eos quasi sponsa: quia deserta tua, & solitudines tue, & terra ruinata nunc angusta erunt pro habitatoribus, & longè fugabuntur, qui absorbēbant te. Si tanta diligentia & Dominus Jesus Christus, Deus ac liberator noster, Thomam Indos adite persuadet renitentem, ac dicentem: quocumque mitte me, præter quam ad Indos: & Bartholomæum, qui ibidem dæmones mirabiliter rorsit, Indosque ad Fidem convertit, eorum divitias respuit, ac Fidei Evangelicæ potiores auro fodinas, quas sequerentur, ostendit: & te, Sanctissime Pater Imperatorem tuum Deum imitari, amulari, comitari convenit, cum illum milites suos Apostolos in Indos destinantes ac penè urgentem videas. Sed dices, Non credent Idololatras Christo, non parebunt Evangelio. Crediderunt (inquit in gestis Apostolicis Lucas) prædicante Paulo, quotquot prædestinati erant à Deo ad vitam æternam.

Nullus certe non credit ex prædestinatis. Quam verò libenter Fidem suscipiant, prædicatores reverentur, & audiant, Ecclesias ædificent, religiosi subdantur Indi istius Novæ Hispaniæ, testes sumus omnes, qui inter istos versati sumus: de valde autem distantibus ab hujus provinciæ terminis, à venerabili Patre Fratre Bernardino de Minaya, nunc Priore sancti Dominici hujus civitatis Tenaxtitan, seu Mexico, verum habemus testimonium, qui cum duobus sociis religiosi usque in Provinciam de Nicaragua, viam trecentum leucarum, & amplius peragravit, idololatrias docendo, idola confringendo, & comburendo, vexilla Regis Christi erigendo, & Ecclesias fundando. Ad quæ omnia libentissimos, & promptos Indos (qui nunquam viderant Religiosos prædicantes eis) invenit: Baptismum spontaneè petentes, cum lau-